

Stanisław Mędała

IV Międzynarodowe Kolokwium na temat pism gumarańskich, Kraków-Swoszowice 19-22 VII 1993

Collectanea Theologica 64/2, 169-172

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW MĘDAŁA, WARSZAWA

IV MIĘDZYNARODOWE KOŁOKWIUM NA TEMAT PISM QUMRAŃSKICH Kraków – Swoszowice, 19–22 VII 1993

W ostatnich latach dość często odbywają się międzynarodowe spotkania uczonych badających pisma z Qumran nad Morzem Martwym. Nowa fala zainteresowania tymi dokumentami z czasów przedchrześcijańskich nastąpiła w związku z czterdziestoletnią rocznicą odkryć oraz nowymi hipotezami na temat pochodzenia eseneńczyków, a nawet samych pism znad Morza Martwego. W latach 1985-1993 miało miejsce szereg międzynarodowych kolokwium qumranologicznych. W 1985 r. spotkano się w Nowym Jorku, w r. 1987 w Krakowie (Mogilany) i w Londynie, w 1988 r. na uniwersytecie w Hajfie, w 1989 r. na uniwersytecie w Groningen (Holandia), w 1987 i 1990 r. w Manchester, w 1991 r. w Madrycie i w Eichstätt, a w 1992 r. w Paryżu, Graz (Austria) i ponownie w Nowym Jorku. Większość materiałów z tych kolokwium została już opublikowana.

Od 1987 r. co drugi rok odbywają się międzynarodowe spotkania qumranologów w Polsce organizowane przez Komisję Orientalistyczną Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Krakowie, dzięki inicjatywie i przedsiębiorczości jej sekretarza dr Z.J. K a p e r y. Trzy pierwsze spotkania (1987, 1989 i 1991) odbywały się w pałacu PAN w Mogilanach koło Krakowa. Czwarte Międzynarodowe Kolokwium (Fourth International Colloquium on the Dead Sea Scrolls) w 1993 r., ze względu na mniejszą liczbę uczestników, odbywało się w pensjonacie w Swoszowicach koło Krakowa, natomiast sesja inauguracyjna miała miejsce w Krakowie. Uroczystego otwarcia kolokwium w dniu 19 lipca dokonał prof. J.A. G i e r o w s k i w „Instytucie Judaistycznym” Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Na sesji wstępnej zapoznano uczestników z działalnością Instytutu Kultury Żydowskiej UJ (przy ul. Batorego 12) oraz z owocami dotychczasowych międzynarodowych spotkań qumranologów w Mogilanach koło Krakowa. Z.J. Kapera, mówiąc o aktualnym stanie polskiej qumranologii, zwrócił uwagę na publikacje wydane w ostatnich latach na temat pism qumrańskich. Materiały z Międzynarodowego Kolokwium Qumranologicznego w 1987 r. zostały opublikowane z „Folia Orientalia” (Vol. 25, 1988, 1-155). Materiały z kolokwium zorganizowanego w 1989 r. ku czci ks. J. Carmignaca, zasłużonego redaktora czasopisma „Revue de Qumran” (wychodzącego od 1958 r.) zostały wydane w dwóch tomach: Mogilany 1989. *Papers on the Dead Sea Scrolls offered in memory of Jean Carmignac*. Part I: *General Research on the Dead Sea Scrolls, Qumran and the New Testament, The Present State of Qumranology*, ed. Z.J. K a p e r a, The Enigma Press, Kraków 1993; Part II: *The Teacher of Righteousness, Literary Studies*, ed. Z.J. K a p e r a, The Enigma Press, Kraków 1991. Drugi tom został opublikowany wcześniej, gdyż zawiera referaty związane z podstawowym problemem, jakim jest postać Nauczyciela Sprawiedliwości, której J. Carmignac poświęcił w swych badaniach szczególną uwagę. Dzieło zostało opatrzone dedykacją w języku łacińskim: *Pis manibus Ioanni Carmignac, sacerdoti christiano, viro scientia et ingenio eminentissimo, manuscriptorum ad Mare Mortuum inventorum editori translatorique clarissimo, litterarum hebraicarum et aramaicarum investigatori excellentissimo, studiorum qumranensium editori diligentissimo, qui etiam principis hebraicis evangeliarum pettractandis magnam operam dedit, haec duo studiorum volumina sacra esse voluerunt editor, amici et collegae.*

III Międzynarodowe Kolokwium Qumranologiczne w 1991 r. w Mogilanach zostało zorganizowane ku czci genialnego badacza pism qumrańskich J.T. Milika. Nadesłane przed spotkaniem materiały (26 autorów) do księgi Milika zostały opublikowane w pamiątkowej książce pt. *Intertestamental Essays in honour of Józef Tadeusz Milik*, ed. Z.J. K a p e r a, The Enigma Press, Kraków 1992. Dedykacja w języku łacińskim brzmi: *Iosepho Thaddeo Milik,*

viro polono, qui Lutetiae Parisiorum sedem sibi ac domicilium constituit manuscriptorum ad Mare Mortuum inventorum editori, praeter ceteros excellenti litterarum hebraicarum et aramaicarum peritissimo, antiquae Nabataeae investigatori doctissimo et diligentissimo, philologiae et epigraphicae studiosissimo, hoc studiorum intertestamentalium volumen sacrum esse voluerunt editor, amici et collegae. Materiały ze spotkania w Migilanach w 1991 r. ukażą się w 1994 r. jako tom II książki pamiątkowej Milika.

W swoim wystąpieniu Z.J. K a p e r a wskazał także inne publikacje na temat pism qumrańskich, które wyszły w Krakowie. Są to: dwa roczniki „Kroniki qumrańskiej” w języku angielskim (*The Qumran Chronicle*), na łamach której są publikowane sprawozdania z ważniejszych wydarzeń związanych z badaniem pism qumrańskich, przyczynki, streszczenia referatów oraz informacje bibliograficzne; trzy numery czasopism „Filomata” poświęcone odkryciom w Qumran (nr 391 z 1989 r. nt. rękopisów z Qumran, nr 395 z 1990 o odkryciach nad Morzem Martwym oraz nr 410 z 1992 r. z antologią tekstów qumrańskich), trzy publikacje w języku niemieckim zasłużonego popularyzatora qumranologii H. B u r g - m a n n a (*Die Geschichte der Essener von Qumran und «Damascus»*, Kraków-Offenburg 1990; *Der «Sitz im Leben» in den Josuafluch-Texten*, in 4Q179 22 II und 4QTestimonia, Kraków 1990; *Weitere lösbare Qumranprobleme*, Kraków 1992) oraz angielski przekład z objaśnieniami enigmatycznego listu qumrańskiego o sposobie praktykowania Tory pt. *An Annotated Translation of Miqṣāt Ma'ašeh haTōrā* (4QMMT), Kraków 1993 (drugie uzupełnione wydanie). List, którego tytuł dosłownie znaczy „Niecio praktyki Tory”, został przypuszczalnie napisany przez przedstawicieli qumrańczyków do arcykapłana w Jerozolimie. Na temat odkrycia i zwlekania z oficjalnym wydaniem tego zagadkowego tekstu Z.J. K a p e r a wydał osobną broszurę (*Qumran Cave Four and MMT. Special Report*, Kraków 1991).

W dyskusji nad znaczeniem dotychczasowych spotkań qumranologów w Mogilanach znacząca była wypowiedź O. B e t z a z Tybingi, który stwierdził, że w Mogilanach wygłaszali swoje referaty najbardziej liczący się aktualnie badacze pism qumrańskich. Wyznał on, że w Mogilanach miał możliwość osobistego spotkania się z uczonymi, z którymi podejmuje dyskusje w swoich publikacjach. Na tym forum formułowano także hipotezy, które dzisiaj są szeroko nagłaśniane w masowych środkach przekazu, jak np. hipoteza N. Golba o pochodzeniu pism znad Morza Martwego z jerozolimskiej biblioteki świątynnej ukrytej w 68 r. po Chr., hipoteza R.H. Eisenmanna o pochodzeniu tych pism ze środowiska Jakuba Młodszego, czy wreszcie hipoteza australijskiej qumranistki M. Thiering, która utrzymuje, że pochodzą one ze środowiska Jana Chrzciciela i zawierają polemikę z Jezusem i Jego zwolennikami.

W Swoszowicach miały miejsce trzy sesje. Wygłoszono i przedyskutowano na nich sześć odczytów. Nadto było kilka wystąpień o charakterze sprawozdawczym lub informacyjnym.

Prof. Bruno W.W. D o m b r o w s k i, filolog klasyczny ze szkoły niemieckiej i semitolog, przedstawił swoje długoletnie przemyślenia na temat wewnętrznego ideologicznego i społecznego rozwoju stowarzyszenia qumrańskiego na podstawie świadectw wewnętrznych (Preliminary Remarks on the Ideological and Sociostructural Development of the Qumran Association as Suggested by Internal Evidence of the Dead Sea Scrolls). Prelegent przeanalizował najważniejsze dokumenty qumrańskie (Reguła Zrzeszenia, Reguła całego Zgromadzenia, Dokument Damasceński, Reguła Wojny oraz 4QMMT), zwracając uwagę na trzy zagadnienia: na ideę Boga, charakter pism i teksty własne qumrańczyków. 1) W pismach qumrańskich idea Boga jest wspólna z innymi ugrupowaniami w judaizmie epoki przedchrześcijańskiej, ale ma własne specyficzne akcenty. Dombrowski podkreślił wysoki standard teologii qumrańskiej oraz dostrzegalny rozwój idei teologicznych w związku ze wzrastającą świadomością religijną i pogłębiającą się motywacją. Tak np. w młodszych tekstach qumrańskich częściej pojawia się termin gōrāl „dział, los” oraz anawim – „ubodzy” w sensie religijnym. 2) jeśli chodzi o charakter pism qumrańskich, to jedyne pisma znad Morza Martwego (to jedne) mają charakter konstytutywny, inne okolicznościowy. Pisma normatywne nie pochodzą z tego samego okresu. W redakcji „Reguły Zrzeszenia” (1QS) da się zauważyć proces wyodrębnienia grupy społecznej, która odseparowała się od reszty narodu na znak protestu. Badając występowanie pojęcia „zrzeszenie” (hebr. yahad) i „przymierze” (berit) zauważa się ewolucję w organizacji wspólnoty qumrańskiej od bardzo rygorystycznej organizacji wewnętrznej do otwierania się na świat. Jako końcowy element ewolucji

społecznej qumrańczyków Dombrowski uważa list o praktyce Tory (4QMMT), który wyjaśnia zgodność między Zrzeszeniem a uprzednim zgromadzeniem stworzonym przez Mojżesza. 3) Większość tekstów została wyprodukowana przez członków Zrzeszenia, ale należy wyodrębnić autorów od pisarzy. W Qumran są także teksty nie pochodzące od qumrańczyków, jak np. apokryfy ST. Pewne teksty są wątpliwe, jak np. zwój miedziany z 3Q (3Q15).

Dr Piotr M u c h o w s k i z Poznania, specjalista od badań zwoju miedzianego z trzeciej groty w Qumran (3Q15), poddał pod dyskusję kilka oryginalnych sugestii odnośnie do odczytania i interpretacji niektórych zwrotów i słów tego zagadkowego dokumentu, który zawiera 63 noty o skarbach ukrytych w różnych miejscowościach koło Jerozolimy. Jedni uczeni traktują ten dokument jako fikcję literacką (J.T. Milik), inni dopatrują się w nim zapisu skarbów świątyni jerozolimskiej z 68 r. po Chr. (J.M. Allegro, N. Golb) lub skarbów eseneńczyków (B. Pixner).

Dr J. L ü b b e z Afryki Południowej (*The Possible Meaning of GER in the Dead Sea Scrolls*) krytycznie ocenił interpretację, którą podał M. Wise w swym studium na temat „Zwoju Świątyni” z 1990 r. Według tego uczonego termin „obcy, osiedlenie” (hebr. gér) w tekstach qumrańskich (z wyjątkiem 4QFlor) ma analogiczne jak w tekstach rabinicznych, oznacza mianowicie prozelitów, tzn. nawróconych na judaizm pogan, których dopuszczono do kręgów, od których pochodzą zwoje. Lubbe wykazał, że w pismach qumrańskich termin gér jest używany po linii ST i nie implikuje idei przyjmowania pogan do wspólnoty religijnej.

Prof. G.W. B u c h a n a n z Waszyngtonu, DC, omówił dokument oznaczony numerem 246 z czwartej groty i tytuły polityczne Jezusa (*4Q246 and the Political Titles of Jesus*). Dokument 4Q246 stanowi komentarz do Dn 7,27. Ze względu na szczerkowy charakter tekstu uczeni różnią się w jego interpretacji. Jedni uważają, że autor komentarza tytuł „Syn Boży” i „Święty Najwyższego” odnosi do króla pogańskiego jako Antychrysta (E. Puech), do postaci niebiańskiej (F. Garcia Martinez) lub do następcy tronu judzkiego, ale nie w sensie mesjańskim (J. Fitzmyer). Buchanan starał się ukazać sens mesjański tych tytułów w świetle pojęcia Syna Człowieczego w Dn, 1 Hen i 4 Ezd. O. Betz krytycznie odniósł się do tej interpretacji stwierdzając, że „Syn Człowieczy” nie jest tytułem jak „Syn Boży, Mesjasz”. Podkreślił także wieloznaczność wyrażenia „Syn Boży”, które w hellenizmie, jak wykazał M. Hengel, nie było tytułem, lecz pojęciem religijnym.

Prof. R.A. R o s e n b e r g, z Nowego Jorku, w swoim referacie pt. *Sedeq jako hipostaza boska w tekstach qumrańskich i jego związki z powstaniem chrześcijaństwa (Sedeq as Divine Hypostasis in Qumran Texts and its Links to the Emergence of Christianity)* przedstawił personifikację przymiotu bóstwa jako „sprawiedliwego” (sedeq) w tekstach pozabiblijnych, zwłaszcza babilońskich i biblijnych (np. Oz 10,12) poprzedzających teksty qumrańskie i zaproponował odczytywanie terminu „sedeq” w tekstach qumrańskich jako uosobienie Boga. W tekstach qumrańskich wyodrębnił on trzy role „Sprawiedliwego”: funkcję nauczycielską założyciela sekty (moreh sedeq – Nauczyciel Sprawiedliwości); funkcję wspólnoty zakorzeniącej sprawiedliwość (semah sedeq – Odrośl Sprawiedliwa) i funkcję królewską niebiańskiej postaci (Malki-Sedeq – Melchizedek). W świetle przedstawionych analiz autor dowodził, że pierwsi chrześcijanie wykazywali, iż Jezus swoją postawą i swoim życiem wypełnił te trzy role. W dyskusji podkreślono bogactwo myśli i całościową koncepcję Rosenberga na temat hipostazy „Sprawiedliwego” w Biblii i w tekstach qumrańskich. W całości nie zgadzano się jednak z prelegentem w jego interpretacji tekstów biblijnych i qumrańskich, gdzie występuje termin „sprawiedliwy” (sedeq). Twórczą krytykę postawionej przez prelegenta tezy od strony filologicznej przeprowadził zwłaszcza B.W.W. Dombrowski.

Prof. Otto B e t z omówił teksty mesjańskie z Qumran, wykazując w tym zagadnieniu dużą kompetencję i niezwykłą erudycję. Mesjanizm qumrańczyków od samego początku był uprzywilejowanym przedmiotem zainteresowań qumranologów i egzegetów Pisma Świętego. Jednak wiele wypowiedzi na ten temat w tekstach qumrańskich jest niezbyt jasnych ze względu na brakujące litery lub całe zdania. Stąd proponowany przez wielu uczonych obraz mesjanizmu z Qumran jest uzupełniany domysłami, a nie pochodzi z samych tekstów. Dlatego ciągle jest aktualne coraz to nowe, krytyczne spojrzenie na odnośne teksty.

Prof. Betz wskazał na różnorodność tekstów mesjańskich w Qumran, ale równocześnie stwierdził, że idee mesjańskie w tych dokumentach obracają się w pewnych granicach: qumrańczycy potrzebowali Mesjasza jako zwycięskiego wodza, który by chronił wspólnotę

przed prześladowaniem, ale nie ma u nich idei Mesjasza cierpiącego ani Mesjasza zabitego za grzechy innych. W „Błogosławieństwach Patriarchów” (4QP Bless) komentator wyjaśnia Rdz 49,10 w sensie mesjańskim jako zapowiedź „Mesjasza Sprawiedliwego” i „Odrośli Dawida”. W tekście 4Q521, któremu R.H. Eisenmann i M. Wise (*The Dead Sea Scrolls Uncovered*, Shaftesbury 1992) dają tytuł „Mesjasz nieba i ziemi”, gdyż tekst zaczyna się od słów: „Niebios a i ziemio, słuchajcie swego Mesjasza”, O. Betz uwydatnił ziemski charakter postaci mesjańskiej. Tekst nawiązuje do Iz 61,1-2 i zakreśla program działalności Mesjasza (m.in. ma ożywić zmarłych). Zdaniem prelegenta tekst ten dowodzi, że istnieje łączność między oczekiwaniem mesjańskim w Qumran a działalnością Jezusa. Inny dokument z Qumran (4Q285) określa Mesjasza jako wodza zgromadzenia (nāšī hā-’ēdāh). W antologii tekstów biblijnych (4Q174 = 4QFlor) jest odniesienie wypowiedzi z Lb 24, 15-17 o gwieździe z Jakuba do jednego Mesjasza. Inaczej ustawia ideę mesjańską Dokument Damasceński, który mówi o dwóch postaciach mesjańskich: kapłanie i królu (por. DD 12,23: 20,1). Z mesjańskim kapłanem Betz łączy dokument 4Q541, który został pierwotnie nazwany tekstem o Aaronie (4QAharonique). Tekst mówi, że słowo Mesjasz będzie podobne do słowa niebios i przyniesie pojednanie dla wszystkich pokoleń. Mamy tu podobny uniwersalizm idei mesjańskiej jak w testamencie Lewiego, który znaleziono w Qumran. W tekście 4Q240, który stanowi komentarz do Iz 53, autor uwydatnia zwycięstwo Mesjasza i jego obronę prześladowanej wspólnoty, a nie cierpienie. W znaczeniu mesjańskim interpretuje O. Betz tekst 4Q246 podkreślając, że może on służyć do uwydatnienia, że idea synostwa Bożego Mesjasza idzie po linii tradycji biblijnej, a nie została wprowadzona z hellenizmu, jak dawniej sądzono.

Oprócz omówionych odczytów, w których przedstawiono oryginalne badania i przemyślenia, w ramach kolokwium były referaty sprawozdawcze. Prof. Slavco Valtzanov z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Sofii przedstawił stan badań rękopisów qumrańskich w Bułgarii, natomiast prof. D.M. Paton z Kanady dokonał oceny hipotezy odnośnie do Ewangelii i życia Jezusa skonstruowanej przez B. Thiering. Z hipotezą Thiering zapoznano się za pomocą projekcji filmu. Stwierdzono, że Thiering zaproponowała tak dowolną interpretację dokumentów qumrańskich w książce pt. *Jezus człowiek. Nowa interpretacja z pism znad Morza Martwego* (*Jesus the Man. A New Interpretation from the Dead Sea Scrolls*, Sydney 1992), iż nie nadaje się do dyskusji naukowej. Ponieważ jednak książka rozeszła się w kilkusetmiliardowym nakładzie i należy do nurtu antykościelnej propagandy w środkach masowego przekazu na zachodzie, znalazła nie tyle krytyczną ocenę, ile raczej wyjaśnienie ze strony fachowców. Dokonali tego O. Betz i R. Riesenr w książce pt. *Jesus, Qumran und der Vatikan Klarstellungen* (Giessen 1993). W niedługim czasie książka ta ma się także ukazać w języku polskim, aby zainteresowanym problematyką qumrańską i tłem nauczania Jezusa dać fachowe wyjaśnienie nowych hipotez. Przy tej okazji warto nadmienić, że na temat podobnych sugestii celowego zafalszowania dokumentów z Qumran ukazał się wywiad z prof. H. Stegemannem, ewangelickim biblistą i wybitnym qumranologiem z Getyngi, w „Królowej Apostołów” (z sierpnia 1992 r.) pod znamienym tytułem: *Qumran bez skandalu*.

Choć w ramach IV Międzynarodowego Kolokwium Qumranologicznego w Krakowie-Swoszowicach nie przedstawiono tak bogatego materiału, jak to miało miejsce w poprzednich trzech spotkaniach w Mogilanach, to jednak dało ono możliwość do zaprezentowania wyników badań i wymiany poglądów na aktualne problemy związane ze szczątkami biblioteki z czasów przedchrześcijańskich znad Morza Martwego nie tylko uczonym polskim, lecz także qumranologom z innych krajów.

ks. Stanisław Mędała CM